

A magyar izr. országos tanító-egylet

É R T E S I T Ő J E.

Megjelen havonként egyszer.

Szerkesztői bizottság:

Fischer Simon, Fűhrer Ignác, Léderer Ábrahám, Stern Mór és Tencer Pál.

Felelős szerkesztő: Seligman Eleázár.

Az előfizetési pénzek
és tagsági díjak Kohn Salamon
egyleti pénztárnokhoz
(s a s - u t c z a 25. szám) küldendők.
Szerkesztői iroda, sip-utca 11. sz.

Kiadja a magy. izr.
o r s z . t a n i t ó - e g y l e t .
Előfizetési ár:
nem tagok számára egész évre 1 ft.
Az egylet tagjainak díjmentesen jár.

D e á k F e r e n c z .

D e á k F e r e n c z nincs többé. Tizennyolcz napja, hogy drága hazánk, legnagyobb fia elvesztése fölött kesereg, hogy a gyászoló nemzet bánkodva és könyezve D e á k F e r e n c z sirját körülállja. Nincsen e hazában társadalmi osztály, nemzetiség vagy felekezet, melyet a nagy veszteség fölötti fájdalom érzéketlenül hagyott, vagy mélyen nem sujtott volna. A nemzet koronás fejedelme és nemes védangyala — a koronás fejedelmasszony, őszintén és hiven osztoztak és osztoznak mély bánatunkban. Az összes europai művelt nemzetek, melyekhez a szabadság és egyenlőségért folyt dicső és nemes küzdelmeink hire terjedt, siettek a legmagasztosabb eszmék legönzettelenebb előharcosának sirjára az elismerés babérját lerakni. Az összes europai sajtó vetélkedett a hazáival D e á k F e r e n c z et, mint államférfiut, mint bölcsét, mint rendkívüli hasonmását nem találó tiszta nagy jellemet ecsetelni és dicsőíteni. Mi marad tehát még reánk nézve elmondandó? Fájdalmas érzelmeinknek szavakban nem adhatunk kifejezést; Deák érdemeinek dicsőítésére pedig tollunk nagyon is gyenge.

Egyébiránt e lapok a tanítók közlönye, a tanítótól pedig a nemzet legkevésbé várja hogy nagy férfainak Plutarchja vagy Homerje legyen. Feladatunk és hivatásunk más; ha azt helyesen felfogjuk, ha hazánk összes néptanítói D e á k F e r e n c z jellemét, nagyerevényeit, melyek a biblia hőseinek jellemei és erényeihez felmagasalnak tanulmányozzák és az iskolákban az ifjuság nevelése és oktatása alkalmával hazafiui buzgalommal tökesítik: drágább és maradandóbb emléket emelhetnek nagy szellemé-

nek mint az lesz, melyet a nemzeti kegyelet akár mily nagy kincsek árán emelhet kő és érczből. Vessünk csak egy futó pillantást e rendkívüli férfiú életére és azonnal kitárul előttünk azon kimerithetlen anyag, mit az ügyes tanító a jellem képzésre és a hazaszeretet ébresztésére oly gazdagon kiaknázhathat. Deák Ferencz negyvenhárom éven át vezére vala azon nemes hazafiaknak, kik e haza minden polgára számára a jog-egyenlőséget és szabadságot kivívták. Deák Ferencz a legmostohább viszonyok daczára békés uton nagy bölcsességével a házát megmentette, a nemzet és a fejedelem közt a szent békét helyre állította. Deák Ferencz jutalmat sem nem kért sem nem fogadott, azt mondá: a mit cselekedett az minden egyszerű polgár kötelessége, és egyszerű polgár maradt, megtagadván magától rangot és czimet végső leheletéig. Mily bő anyag reánk tanítókra nézve a nagy elhunyt szelleme, emlékének megszentelésére az ifju nemzedék nevelésénél! Föl tehát kedves kartársak e széles nagy hazában! Siessünk elenyészhetlen szobrot emelni Deák Ferencznek! Oktassuk a nemzet zsenge ifjuságát az ő szellemében az ő képére és az igazságos emléke áldássá lesz, mint a szent irás mondja.

Seligman Eleázár.

A pesti izr. hitközség választmányáa 1876-iki januárhó 30 d. u. 3 órakor tartott ülésének jegyzőkönyve.

Neuvelt Armin ur elnöklete alatt jelen voltak: Deutsch Samuel Oppenheim J. S., Schweiger Márton és Winter Jakab előljáró urak a választmány részéről: Barnay Ignác, Baumann József, Bloch Mór; Deutsch Jakab, Falk József, Schlesinger Ignác, Fleischl József, Löwy Mór, Münz Sámuel, Pollák Mór, Dr. Rózsay József, Grünbaum, Schlesinger Ignác jun. Steiner J. L., Tencer Pál, Wáhrmán Sándor és Wolfner Gyula urak. Napirenden van Deák Ferencz végtisztessége.

Elnök ur megnyitván a gyűlést mély illetődéssel kifejezést ad azon fájdalom érzelmeinek, mely jelenleg a nagy hazafi halálózása folytán ezen hitközség minden egyes tagját elfoglalja mint honpolgárt és részletesen még mint a hitfelekezet tagját, melynek érdekében a szabadság és jog előharcosa oly nagy és halhatatlan tettek által örökítette meg dicső nevét. Ezen érzelmeknek jegyzőkönyvi kifejezése egy hangulag határozatba megy.

Elnök ur erre az előljáróság nevében a következő javaslatokkal lép elő a hitközségnek a végtisztességnél való képviseltetésére és a nagy halott dicső emlékének ünnepelésére nézve:

1. A hitközség egy küldöttség által képviselteti magát a temetkezésnél: Ezen küldöttségbe beválasztatnak; a főtiszt. rabbinátus négy tagja, Neuvelt, Oppenheim, Winter előljáró urak, Baumann, Bloch Barnay, Tencer, Löwy, Wolfnek urak, a választmány részéről, Fleischl Schlesinger, Zilzer, templomi illet. zsinagógai előljáró urak, Deutsch Jakab ur, az árvaház, Dr. Rózsay ur a kórház, Goldberger Károly ur

a Chevra, Schosberger Zsigmond és Popper Hermann urak az aggok háza részéről, azonkívül a hitközségi titkár és a két iskolaigazgató ur mely küldöttség csütörtökön f. h. 3-án d. e. 10 órakor a kis ülésteremben gyűl össze. A küldöttség az országgyűlési rendező bizottságnál bejelentendő.

2. Minthogy szertartásunk szabályai szerint szombaton, midőn a fővárosi egyházakban tartatik meg requem, gyászünnepélynek nincs helye, a gyászünnepély vasárnap febr. 6-án d. e. 11 órakor fog megtartatni a templomban.

3. Az izr. fiárvaházban évenként jan. 28-án mint Deák Ferenc halála forlulóján emlékünnepegy fog tartatni.

4. Az előljáróság megbizatik Deák Ferencnek olajban festett arcképét a hitközségi ülésterem számára megszerezni.

5. A fiárvaházi bizottság levél útján tudatja mai nap tartott gyűlésének azon határozatát, hogy Deák Ferencz emlékezetére ezen intézetben egy rendkívüli „Deák Ferencz alapítvány hely” alapitattik örök időkre, mely kivételesen nem pesti illetőségű magyar árvák nak is adományoztathatik és pályázat útján lesz betöltendő. A mely közlemény helyeslő tudomásul vétetik.

Az előljáróság összes javaslatai egyhangulag elfogadtatnak. Jelen jegyzőkönyv hitelesítésére kiküldetnek: Pollák Mór, Baumann József és Bloch Mór urak.

Kelt. 1876 januárhó 30 án

Jegyzette: Dr. Goldzicher,
titkár.

Neuvelt Armin
elnök.

A pesti izr. fiárvaházi bizottmány f. é. januárhó 30-án tartott ülésének jegyzőkönyvéből.

Hogy a haza legnagyobb fia „a haza bölcse” Deák Ferencz iránti határtalan kegyeletteljes tiszteletének adóját az izr. árvabizottmány is némileg leróhassa, hogy a nemzet nagy halottjának áldott dicső emléke azon jótékonságnak szentelt helyen is, melyet ő egész életén át minden más jótékonság fölibe helyezett s különös előszeregettel gyakorolt is, méltó módon megörökíttessék: elnök Deutsch Jakab ur inditványa folytán közakarattal elhatároztatott:

Az izr. fiárvaházban oly alapítványi hely létesittetik, mely örök időkre Deák Ferencz halhatatlan nevét viselendi, és a mely kivételesen oly árvafiuk számára is elnyerhető leend, kik nem Pesten, de mégis Magyarországon születtek.

A Deák Ferencz-féle alapítványi hely mindenkor nyilvános pályázat útján leszen betöltendő.

A pesti izr. hitközség f. é. januárhó 30-án tartott választmányi ülésének határozata folytán az izr. fiárvaházban Deák Ferencz dicső emlékére minden évben az ő halála napján gyászünnepély fog tartatni.

G y á s z b e s z è d

Deák Ferencz dicső emlékének tiszteletére f. h. 6-án a pesti izr. hitközség templomában tartotta:

Főtiszt. Dr. Kohn Sámuel hitszónok úr.

Ma négy napja, mióta hazánk szent földje föltárult, hogy anyai ölébe befogadja azt, kit korunk e haza legjobb fiának

mondott. A nyílt sir mellett nem állt nő, ki azt zokogta volna: „oh te férjem ifjuságom kedvese! ¹⁾ Nem állottak gyermekek, kik fölajdultak volna: „oh atyám, é d e s atyám!“ De szemünk mégis gyászba öltött nőalakot látott ottan fölséges, földöntuli alakot. Tiszteletet parancsoló büszke feje lehajlott a fájdalomnak sulya alatt; magas, dicső homlokán bú s keserv lakott; szemében könny csillogott, oly forró, oly keserű, oly gyémánttisztá nehéz könny, a minő emberi szemben nem szokott csillogni, s ezen könnye ragyogó czimerre gördült le, melyet sötét fátyol föde. S az ezrek meg ezrek, kik e sirt körülállották, és a milliók s milliók kiknek könnyes szemei e sir felé irányultak, mégis fölkiállottak: „Atyám! atyám!“ Te nemzetemnek hadi szekere és lovassága! ²⁾ hazámnak védelme és erőssége.

E fenséges alakhoz az Istennek igéje fordult: „Én népem leánya öltözzél gyászruhába, heverj hamuban! gyászolj keserves sirással, mintha egyetlen fiad gyászolnád!“ ³⁾ Hazánknak géniusa, a magyarnak nemtője volt az, a ki e sir mellett gyászolt, könyezett. S ezen ezrek s milliók, kik ott atyát sirattak, azok voltak, kik a Karpátoktól egész az adriai tengerig a magyar földet lakják — hisz e sir D e á k F e r e n c z sirja volt.

D e á k F e r e n c z ! Az évek hosszú során át hozzá szoktunk, hogy e nevet büszkeséggel, szeretettel, áhitattal mondjuk ki, és most — mily fájdalommal, oh mily keserves, égető fájdalommal! Hisz az, ki e nevet dicsővé tette, elment tőlünk; elment ő, kit mitőlünk csak e g y hatalom választhattott el — az I s t e n. És azt, kinek szeme értünk látott, kinek lángesze értünk gondolkodott, kinek karja értünk küzdött, kinek szava bennünket vezérelt, kinek szive, egész léte; élete a mienk volt — azt a sirnak sötét zárja födi.

E sir előtt megszűnt a pártolás, az eltérő nézet, a vallás-és fajkülömbőség. A nehéz csapás mely mindnyájunkat ért, a nemzet minden tagját egy egészszé egyesíté mint a vaskalapács hatalmas ütése a kemény érczrudakat egygyé kovácsolja. Egy érzet él minden kebelben: fájdalmas gyász és a nagy nemzeti veszteség kinos tudata.

És ezen érzet ma ide hívott bennünket. Ezen ünnepélyes órát D e á k F e r e n c z áldott emlékének szenteltük. Hallgassunk most a próféta fölszólítására; „É s s z e m e i d l á s s á k a t e t a n i t ó d a t, és füleid hallják a mögöt-

¹⁾ Jerem. 3. 4.

²⁾ II. Kir. 2. 72.

³⁾ Jerem 6. 26.

tedintőnek szavát: Ez az út, ezen járjatok, ha jobbra vagy balra fordultok.“¹⁾

I.

Gyászoló hiveim! Meglehet, hogy ez alkalommal más szót, más fölhevást vártatok ti én tőlem. Hisz Izrael szt. lantja annyi mélabús dalt zengett, annyi fájdalmas, szivrepesztő gyász éneket; mért nem élünk ezeknek egyikével, midőn Deák Ferenczet siratjuk? Épen azért nem, mivel őt siratjuk.

Hol oly keservesen, mint mi rajtunk teljesült az ige: „S a király gyászol, a fejedelem bánatba öltözik és az egész ország népének kezei fájdalmasan reszketnek;”²⁾ hol minden szem könnyeket hullatott, köztük a legdrágább gyöngyeket királyasszonyunk fejedelmi szeme, és a millió s millió köny összefoly egy könnyvé, mely mint a nemzet könyje a megdicsőült sirjára hull, hol széles e hazában gyász lakik mindenütt, büszke palotákban ép úgy, mint alacsony viskókban és a millióknak kebeléből s millióknak ajkairól fakadó gyász összeforr egy fájdalmas mély fohászszá, mely mint a nemzet jaj panasza az eget ostromolja, hol azt keresi, aki oda száll fel: ott jogom nincsen, hogy hallgatóságomat még gyászra hívjam fel; de ott lemondanom kell arról a merényletről is, hogy ezen gyásznak én legyek tolmácsa. „Hallgatás, mély fájdalmas hallgatás, ránk nézve kegyelet, Deák Ferenczre nézve pedig dicsőség”³⁾ Hisz koszorus költőnk szava őt is illeti:

„Mely bánat, mily könnyű illik azon setét

Zárhoz, mely porodat köti?

Oh fáj és keserű minden, amit tudunk

Rólad jót, nemeset becest,

Mert annak teveled jobb fele sirba szállit.“⁴⁾

Azért csak azt mondom: „szemeid lássák a te tanítódat!” Lelki szemed tekintsen vissza; nézze őt még egyszer hosszú áldásdús tevékenységében s akkor beteg ágyán, halálágyán, s végtére a koporsóban, melyben a nemzet óriási gyászmenete áldott porait az utolsó nyugalomra kísérte: akkor nem tudni, de se jthetni fogjátok, hogy most e hont is illeti a szent szó: „véghetlen mint a világ tenger a te vesztéséged, ki, ki nyujthatna vigaszt neked!”⁵⁾

II.

„Szemeid lássák a te tanítódat.“ Szemeid

¹⁾ Jesaj 30. 21—22.

²⁾ Ezech. 7. 27.

³⁾ V. ö. Zsolt. 65, 2.

⁴⁾ Vörösmarty.

⁵⁾ Siral. 2, 13.

lássák! Vagy tán azt várjátok-e gyászoló hallgatóim, hogy én mutassam őt meg tinéktek? Oh, én azt nem teszem, noha tán feladatomból volna, azt legalább megkísértenem. Aki művészi ecsettel nem bír s ezt mennyei szépségű és mennyei tisztaságú színekbe nem tudja mártani, a ki nem testesítheti meg azt, a mi legmagasztosabb fogalmaink összlete, a mi isteni és szent, az tán fényes, felséges alakot teremthet, de Deáknak még is csak torzképét. Azért az ilyen ne merészelje Deák képét rajzolni; ez felségsértés volna ezen a nemzet előtt szent képnek irányában, és én — megvallom — én nem merészlem. Azért csak ismétlem: „A t e s z e m e i d l á s s á k a t e t a n i t ó d a t !“ Nézd őt a hazafinak háladatos, hű szemével, és minden emberi s minden polgári erénynek eszményképét fogad látni, mihez hasonlót a történelem minden ezerévben alig egyet mutat fel. Áhítatos kegyelettel merengj el Deák nagyszerű felséges alakján; elnézhetsz rajta soká, soká, de végig még sem nézhetsz rajta. De azért nézz csak rá. Én nem mondhatom meg néked, ki volt légyen a kit látsz. Czi-met, rangot, hivatalt nem viselt ő; mindazon disznév, melylyel a nemzet szeretete, tisztelete felruházta, mindig csak egy oldalát jellemzi rendkívüli egyéniségének: Ő épen Deák Ferenecz volt — Ő. Azért lássák s z e m e i d tiszteletet parancsoló, kedves képét, a mint ez néped há!ás emlékezetében halhatatlanul él — v e z e t ő d n e k , t a n i t ó d n a k k é p e a z .

III.

„Elveszett a jámbor országunkból s az embereknek legigazságosabbika nincsen többé! 1) Vesztét mélyen gyászoljuk, de sajnó szívünk égető fájdalmát, nem fejezhettük ki. Képe szent eszményképként lebeg előttünk, lelki szemünk látja, csodálja; de kezünk nem ecsetelhetette. Hát a hála és a kegyeletes tiszteletnek szent tartozását leróhatjuk-e majd nemzetünk nagy halottjának irányában?

Midőn a jámbor Chiskijáhu, Izráel vezetője, boldogítója meghalt „az egész nemzet — azt mondja szent könyvünk — nagy halottját megtisztelte. 2) Hogyan és miáltal? „Sirja fölött,“ ugymond hagyományunk, „tanítóházat emeltek: oda ki ment az egész nép s azt mondá: „tanítónk, óh taníts bennünket!“ 3)

Gyászoló hallgatóság! Midőn Deáknak imádott képére utaltunk nem ok nélkül éltünk a prófétának épen e szavával: „s szemeid lássák a te t a n i t ó d a t !“ Azon disznév, mely-

1) Micha 7, 2.

2) II. Krón 32, 33.

3) Midr. Jálk. a. f. h.

lyel a zsidóság legnagyobb embereit szokta megtisztelni, mely-lyel magát Mózes, az „Istennek emberét“ megtisztelte, az e szó: „t a n i t ó n k“. Ily tanító D e á k F e r e n c z volt; egy egész nemzetnek nagy tanítója, aki szava és intése, tette, példája egész élete által mind arra tanította népét, amit nemesnek, dicsőnek, szentnek ismerünk, a mi hazát s nemzetet nagygyá, boldoggá tehet. S a nemzet e nagy tanítójának sirja a nemzet nagy tanítóházává válják. Oda ki menjünk mi is; oda vezessük ki gyermekeinket; oda zarándokoljon a magyarnak legkésőbbi nemzedéke még, s ott azt mondja: „t a n i t ó n k! h a l h a t a t l a n, n a g y t a n i t ó n k, ó h t a n i t s b e n n ű n k e t; tanits ama emberi és polgári erényekre, mik teveled e sirodba szálltak le!“ Azért is e szent szóval fordultam hozzátok: „É s f ű l e i d hallják meg a mögötted intőnek szavát: ez az út, ezen járjatok ha j o b b r a v a g y b a l r a f o r d u l t o k!“ Ez intő szó D e á k szava. Igaz, igaz, ez most örökre némult el, de m ö g ö t t ű n k még mindig hallhatjuk, mert mögöttünk még mindig int: ime e z a z ú t, j á r j a t o k r a j t a!

S e szent szóra figyeljünk! A z o n uton iparkodjunk haladni, a melyet D e á k F e r e n c z mutatott minékünk, hogy rajta emberszeretetet s részvétet tanuljunk, mérsékeltséget és bölcs tanácsot, szilárd akaratot és erős kitartást, lemondást, önzetlenséget s igénytelen szerénységet, hűséget s szent hazaszeretetet, hogy így t a n i t ó n k, mesterünk maradjon a h a l á l b a n is, a ki míg élt, a nemzet bölcse, tanítója volt. Ha így teljesülni fog D e á k F e r e n c z sirján, hogy majdan jelvényül áll a nemzetnek, és népe felkeresi, hogy a halál setét székén az élet bölcsességét és erényeit megtanulja: akkor „az ő nyughelye dicsőséges lesz“ ¹⁾ és mi méltán megtiszteltük őt.

*

*

*

És te megdicsőült tiszta szellem! véd most ünnepélyes fogadásunkat, hogy mi áldott emlékedet így akarjuk megtisztelni, hogy azon ösvényen akarunk járni, melyet te mutattál nekünk, a melyről te mondottad: „e z a z ú t. e z e n j á r j a t o k!“ Jósszemmel, profétai ajakkal főpapi tisztaságban jártál te köztünk; most fenn vagy az egekben — oh néz a te hű szereteteddel onnét is le mi reánk; kik téged mint atyjukat siratnak, mint tanítójukat tisztelnek; hisz elnéző, nyájas, kegyes voltál mindig mindnyájunk irányában. — E g y szerelmed volt te dicső! h a z á d é s n e m z e t e d, s ezen szeretet isteni, nem halhat meg — oh, szeress bennünket,

¹⁾ Jesaj. 11, 10.

mint a mennybel boldog szellemekek földi lényeket szerethetnek, imádkozzál értünk. Igen, imádkozzál értünk az Ur világtronja zsámolyánál a mint mi imádkozunk te érted az Urnak e házában, imádkozzál hazáért, hogy a történet ura nagygyá! dicsővé, boldoggá engedje válni. Imádkozzál népedért, hogy egyetértsen, törvényt tiszteljen, s önzéstelen, forró szeretettel a hont szeresse mindenek fölött. A te neved az utókorra nézve nem leszen többé név, hanem j e l s z ó, f o g a l o m, melyben az emberiségnek legfenségesebb eszméi találkoznak — könyörögj értünk, hogy e jelszót megérthessük, e fogalmat szentül tartassuk mindig. Emléked élni fog, míg magyar kebelben magyar sziv dobog, míg a történelemnek ércztábláit az idők szét nem zuzzák.

Te pedig Mindenható, örökké tartó, ki a megdicsőültet adtad minekünk és tőlünk el is vetted, kinek neve dicsőitessék örökön örökké fogadd be nemzetünk nagy fiát menyeidnek boldogságába! Az igazság Istene vagy „i g a z s á g o s b i r ó“ a te neved; azért buzgó imában csak is azt rebegjük: Add meg D e á k Ferencznek i g a z s á g o s jutalmát. Alant földünkön teljesült rajta a bölcsnek szava. Sokan dicsérik az ő erényeit és emléke sohasem fog megszűnni, hire nem enyészik el és neve él nemzedékről nemzedékre ¹⁾ fent egeidben pedig leljen, „mennyei gyönyört, Istenséged látásában boldogságot isteni jobboldból.“ ²⁾ Amen, Amen!

Nagy hazánkfia, a megdicsőült D e á k Ferenc iránt, az országos izr, tanítóképezde is méltóan róttá le a hála és tisztelet adóját. Folyó hó 8-án ugyanis gyászmise tartatott az említett képezde nagy termében, melynek ünnepélyességet a derék alkántorok (S u s c h n i és G l ü c k urak) vezetése alatt álló képezdei énekhar nem kis mértékben emelé. A betanított gyászénekek és kardalok *) elzengése után az intézet érdemdus igazgatója, D e u t s c h Henrik ur egy megható, eszmedus gyászbeszédet mondott, melynek lényegét a következőkben közöljük.

* * *

„Szorult kebellem és kegyelet szülte félelemmel teljesitem ez ünnepélyes perczben szent kötelességemet, feladatomból levén, tolmácsolni szivünk mély fájdalmát a leirhatatlan nagy veszteség fölött, melyet édes hazánk mult hó 28-án nagy hazánkfia D e á k F e r e n c z halála által szenvedett.

Nagy, kimondhatatlanul nagy veszteségünk!

De nem kevésbé nagy büszkeségünk, hogy miénk, mert hazánk polgára vala!

Ne kívánják, hogy felsoroljam a megdicsőültnek halhatatlan érdemeit, magasatos erényeit, mély bölcsességét, alapos tudományát, hő és hű hazafiságát, rendületlen jellemét és egyéb kitünő tulajdonságait! — Ezer meg ezer, kitünő szónok és író már két hét óta megkisérték azt, de hiába! Szebbnél szebbet mondának el

¹⁾ Sir, 39, 9.

²⁾ Zsolt. 16, 11.

*) Mint értesülünk, a pesti hitközség főkántora, a hirneves F r i e d m a n n Mór ur, Deák elhunytja alkalmából — mint ezt a bold. E ö t v ö s és más jelesünk elhunytakor is tevé — igen sikerült gyászénekeket szerzett. F. I.

halhatlan érdemeiről, a legélénkebb színekkel festék, mély bölcseségét, hű hazafiságát de valamennyien azon vallomással fejezik be lelkes beszédeiket, fenkölt leírásaikat miszerint **D e á k F e r e n c z** magasztos erényei kimeríthetlenségig! Deákról a zsinagogái költővel mondhatjuk; „Ha a pergamentekeres az ég szélességével bírna. ha az erdei fák meg annyi író tollak volnának, ha a tenger vize tentává válnék, a föld lakói pedig csupa irástudók és jegyzők volnának, még sem lennének képesek a megdicsőültnek magasztos erényeit és halhatlan érdemeit kellően kifejezni!“ „A gyászról“ — mondják bölcsseink — felismerni lehet a halott nagyságát és jelentőségét!“ És valóban nagy hazánkfiának dicsőségét és nagy jelentő éjét szintén csak akkor ítélni meg némiképen, ha azokat a fölötté nyilvánított gyásztisztelet nagyságához mérjük! Nemcsak Magyarország, hanem egész Európa, sőt az összes művelt világ őszintén gyászolja és siratja nagy hazánkfiát! Boldog haza — így kiáltanak fel — melynek olyan polgára van!

„Midőn ősatyánk **J á k o b** meghalt“ — mondja a zsidó hagyomány „a föld fejedelmei leszálltak trónjaikról. levették koronáikat fejeikről és megkoszorúzták az elhunyt patriarcha koporsóját.“ Hazánk első polgára, **Deák Ferencz**, hasonló gyásztiszteletben részesült! Felső királyunk, legmagasabb elismerése jeléül babékoszorut méltóztatott elküldeni **Deák Ferencz** végtiszteletére! **Felső király** nének leszállni méltóztatott trónjáról, hogy a megdicsőült nemes szívére, saját kezével az érdemkoszorút letehesse, és az egyszerű polgár ravatalánál könyezve imádkozhassék! Hol olvasható ehhez hasonló a világtörténelemben, a népek év- és emlék könyveiben?! Bölcsseinknek tehát teljesen igazuk van, midőn mondják: „Csak a gyászról lehet megítélni a halott dicsőségét!“

Nem lehet feladatunk, hogy a dicsőültnek erényei — és érdemeiről még csak általában is szóljak! Ez ünnepélyes óra csak annak van szentelve, hogy körvonalozzam — a mennyiben lehet — mi volt nagy hazánkfia Magyarország újabb korban tett szellemi előhaladásának, közművelődési gyarapodásának. és műveltségi felvirágzásának?!

Egy nagy nemzet szelleme erőteljes, sokoldaiu kifejlődhetése, csak az állami szabadság alapján nyugszik szilárdan! A műveltség iránt fogékony lelkületű csak a szabad polgár keblében honol, az igazi cultura csak önálló és független nemzetek közt üti fel állandó tanyáját, valamint a tudomány terebélyes fája ismét csak az alkotmányos szabadság áldásdus talajában gyarapul, és emeli koronáját fel az ég felé! — Már pedig **Deák F.** mint hazánk szabadsága leghősiesb bajnokát és alkotmányos jogai rendületlen előharcosát, első sorban illeti hazánk szellemi felvirágoztatásának nagy érdeme is. Mert azáltal hogy hazánk állami szabadságát kivívta egyuttal alapját vetette meg a nemzet szellemi előhaladásának is! Igaz, **Deák** nem állt egyedül, hazánk szabadsága dicső küzdterén, ott ragyogott mellette hazai műveltségünk ama tündöklő napja, mely éltető sugarait árasztá a dicsőült által megszabadított földre, — értem a boldog emlékű báró **E ö t v ö s J ó z s e f e t**, ki a magyar nép- és közművelődés áldásdus magvát busásan elhinté, és első csiréit saját kezeivel ápolgatá. fejlesztá és növelé, — de az ehhez szükséges talaját, a szellemi fejlődésre szükséges szabad talaját, mégis **Deák F.** szerezte meg. Őt illeti tehát hazánk szellemi felvirágoztatásának elévülhetlen érdeme!

Egy nemzet szellemi kifejlődésének egyik főmozzanatát a hazafias érzület képezi. Ez a nemzet eredeti gondolkodás módjában, sajátlagos hajlamai — és nézeteiben nyilvánul. Hazafias érzület nélkül nincs nemzeti élet, nincs nemzeti nyelv és irodalom, nincs nemzet! Hazafiságra kell a nemzetnek gyermekeit nevelni: Nemcsak oktatni, hanem szoktatni, nem tanítani, hanem indítani kell az ifju nemzedéket a hazafiságra! Nem elég, hogy a hazafiságról szóló tan az iskolában, mint valamely tantárgy figuráljon, mely bizonyos órákban előadatik, mert az ily módon betanított hazafisággal korántsem érhetjük el, a kitűzött célt, — hanem ehhez szükséges a tanuló ifjuságot folytonosan buzdítani. Ezt pedig csak akkor érjük el a legbiztosabbán, ha a hazafias érzület és a nemzeti szellem — az oktatás egész tervét és a nevelés összes ágazatait keresztülhatja, ha különösen hű hazafiságról tanuskodó példákkal, a haza javának szentelt mintaszerű élettél, a tanuló ifjuságot hasonló tettekre buzdítjuk, lelkesítjük.

De vajjon ismerjük-e a szeplőtlen hazafiság és a tiszta hazaszeretet tündöklőbb mintaképét, mint azt nagy hazánkfiának dicső életében szemléljük?! Tanusíthatunk-e nagy hazánkfia nemes törekvéseinek megfelelőbb tiszteletet, mint mikor a megdicsőültnek szeplőtlen hazaszeretetét mintaképül vesszük mind magunk, mind pedig a jövő nemzedék számára? Avagy válhatunk-e édes hazánk méltó polgáraivá, a megdicsőültnek példáját nem követjük? Leróhatjuk-e nagy hazánkfia iránti tiszteletünk adóját másképen, mint mikor méltóan élünk a szabadság vívmányaival, melyeket drága élete feláldozásával számunkra kivívni törekedett?!

Valóban! csak az ily módon tisztelhetjük nagy hazánkfiát halhatatlan érdemeihez képest, ha őt követjük, őt utánozni törekszünk hazafiságában, igénytelenségében.

ben, önzetlenségében, noha mély bölcseségét, jellemzilárdságát és egyéb magasztos erényeit csak bámulni tudjuk!

Kövessük őt a polgári élet ösvényein! Kövessük őt a legtökéletesebb magyar Deákot! Tartsuk a megdicsőült eszményképét mindig szemünk előtt! Legyen ő mai naptól fogva tanintézeteink nemtője és védangyala, mint volt és marad hazánk állami szabadsága és alkotmányos jogai nemtője és védangyala! Akkor nem lesz okunk búsulni és gyászolni, mert akkor nagy hazánkfia köztünk és velünk lesz, köztünk míg egy magyar e haza szent földén él, és Deák F. emléke „Secher zadik liwracha“ áldássá válik nemzedékről-nemzedékre, amen!

*

*

*

Ezen beszéd után a „Szózat“ énekeltetett el, mire az igazgató úr a halotti ima (Kadisch) elmondásával rekeszté be a lélekemelő gyászünnepelet.

Közli:

Führer Ignác.

Négy vagy két forint?

E lap első számában Boronkay Károly ur az egyleti életet meg vitatván, többek közt azt is indítványozta, miszerint egyletünkben az évi járulék négy forintról két forintra leszállitassék. Az utolsó szám-ban Weber Samu kassai tanító ur még bővebben ereszkedett be e tárgy elemzésébe, vélvén, miszerint a közgyűlésig nem várva a választ-mány már most is meghozhatná ebbeli határozatát. A tisztelt szer-kesztőség e két levelezéshez azt jegyezte meg, hogy a választmány e kívánatnak nem felelhet meg, minthogy először csak a közgyűlés, mint legmagasabb fórum dönthet e fölött, másodsor pedig a lap költ-séggel van összekötve. A szerkesztő ur kifogása első részét én is he-lyesnek találom, minden alapszabályi módosítás a közgyűlés hatáskö-rébe esik. A mi pedig a lap megjelenését illeti, azt csak viszonylagosan fogadhatom el. Megvallom — magam is belátom ennek czélszerűségét és a t. szerkesztői bizottságnak főleg a felelős szerkesztő urnak köszö-netet szavazok ebbeli fáradságáért — de csak addig míg ez az egylet erszényét semmivel vagy kevésbé veszi igénybe.

Az egész vitatkozásból azonban az tűnik ki, hogy itt balvélemény forog fen, és ennél fogva hivatva érzem magamat, sőt kötelességemnek tartom, tapasztalásból meritett kellő felvilágosítást nyújtani. E végből legyen szabad, miután nem szoktam egyéni nézetekkel vitatkozni, ha-nem mit mondandó vagyok, tényekkel bizonyítani — következőketelő-re bocsátani. 1870 ben mikor alelnökül választatni szerencsém volt, az évi járulék négy forintra ment. Ugyan azon közgyűlésben hat forintra emeltetett. Az 1874 iki közgyűlésen ismét négy forintra vissza leszállitattott. Azóta is megmaradtunk eunél. Ugyan mit gondolnak a t. tag urak, mikor volt egyletünknek legtöbb tagja? Csodálatos valami, de még is igaz! Igaz tudniillik, hogy akkor mikor a tagok hat forintot fizettek. Ebből eléggé kiviláglik, hogy nem az összeg ügye döntő, ha-nem alkalmasint van a tanítóknak még más okuk, melyet nem ismerünk. A kérdés 4 vagy 2 frt. annál kevésbé bir fontossággal, mint-hogy negyedévi részletekben is fizethető le. Menjünk tovább. Feltéve, de meg nem engedve, hogy a közgyűlés két forintban állapítaná meg a tagságidijt ugy tudvalevőleg e határozat a magas kormány elé terjesz-tendő jóváhagyás végett. A kormány pedig megtagadja jóváhagyását oly határozatoktól, melyek gyakorlatilag nem kivihetők. Ő ugyan matematikailag megvizsgálja a bevételek és kiadások közti viszont és az illető intézet életképességének bebizonyítását követeli. Ily bebi-zonyítással pedig nem szolgálhatunk. Ugyanis ha tekintetbe vesszük azon kiadásokat, melyekre az alapszabály értelmében kötelezve vagyunk t. i. a tagokat mint életben, mint halál esetén ezeknek özvegyeit és

árváit gyámolítani, két forint befizetés mellett fedezni, teljes lehetetlenség. Ez nem egyéni vélemény, hanem megéltem más egyletnél, a hol hasonló esetben a magas hatóság a kért megerősítést megtagadta. De két forint mellett — hallom ellenmondani — több tagunk lesz. Az, mint fent bizonyítottam, nagyon kétséges, és ha igen, akkor a tagok gyarapodásával természetesen a kiadások is növekednek, és ismét ott vagyunk, a hol az aktív és passív közti viszonyt nem egyenlíthetjük ki. Némelyektől azt is hallom indítványozni, miszerint oly esetben az egylet az ígért haszonélvezetet is leszállítsa. Az lehet. De akkor az egylet fő és szentebb célja szem elől lenne tévesztve. Minden zsidótanító tudja, hogy **מעלין בקדש ואין מורידין** Egyébiránt tapasztalásból azt is tudom, hogy nem is létezik egylet, habár kevesebbet nyújt egyletünknel, melynek tagjai csak 2 forintot fizetnének. Jól tudom, hogy sokan nem fognak velem egyetérteni, de a tények logikája mellettém szól. Valamivel több ügybuzgóság mellett a 4 frt. bizouyára senkinek sem fog nehezére esni. Azt is azon örvendetes ténnyel bizonyíthatom be, hogy a t. tagok már egy idő óta járulékaikat pontosan küldik be, a mi az Értesítő „egyleti élet” rovatából kiviláglik. *)

F r i e d m a n n.

Egyleti élet.

Egyletünk tagjaivá jelentkeztek: Löbl Armin Uj-Szivác, Lichtenstein Wolf É.-Ujvár; Deutsch Gábor Ciffer; Lichtenstein Izrael Baja; Heitler Jakab Baja; Rottenberg Izsák N.-Körös; Gutman Vilmos Versecz; Spitzer L. J. Galgócz. Neufeld Armin Zólyom.

Segélyezések: Lapunk 3. számának megjelenése óta a választmány egy tanítónak 100 ft. kölcsönt engedélyezett; segélyképen kapott egy tanító 10, egy 2, összesen 12 frtot.

Tagsági díjakat fizettek:

Rendes tagok: Blitz Samu É.-Ujvár 1 frtot. Deutsch J. É.-Ujvár 1 frtot. Fürth S. É.-Ujvár 1 frtot. Neufeld Gusztáv É.-Ujvár 1 frtot. Deutsch Gábor Ciffer 2 frtot. Lichtenstein Izrael Baja 2 frtot. Heitler Jakab Baja 2 frtot. Basó Vilmos Baja 2 frtot. Scheer Bernát Baja 2 frtot. Löbl Armin Uj-Szivác 2 frtot. Lichtenstern A. É.-Ujvár 2 frtot. Weisz Farkas Budapest 4 frtot. Wichs Lipót B.-Boglár 2 frt. Eisler Dávid N. Körös 2 frtot. Rottenberg Izsák N. Körös 2 frtot. Gutman Vilmos Versecz 2 frtot. Spitzer J. L. Galgócz 2 frtot. Singer Adolf Budapest 4 frtot. Neufeld Ede Liptó-Tépla 2 frtot, Rózsási J. Budapest 2 frtot. Neufeld Armin Zólyom 4 frt.

Pártolótag: Landau L. R. Budapest 10 frtot.

Pályázat. A pesti fiárvaházban a Deák Ferencz-féle alapítvány hely betöltendő. A pályázóknak 1) magyarországi születéseknek, 2) 6—10 éveseknek, 3) testileg lelkileg egészségeseknek, 4) törvényes házasságból származottaknak és végre 5) egészen vagyontalanoknak kell lenniök.

Az ezekre vonatkozó hit. okmányokkal fölszerelt folyamodványok intézendők

Az izr. fiárva bizottmányhoz
Budapest, Holló u, 11 sz.

*) Friedmann t. alelnök ur e czikke annyira kimerítő és meggyőző, hogy az e kérdésre vonatkozó vitát ezennel befejezettnek mondjuk. Szerk.

V E G Y E S E K.

— A Bécsben megjelenő kitűnő tapintattal szerkesztett „Neuzeit” című zsidófelekezeti hetilap legutóbbi számának vezércikkét felejthetetlen nagy hazánkfia, Deák Ferencz emlékének szentelte. A jeles cikk így kezdődik: „Minden nép, minden nyelv nemesei és erényhősei részesülnek az örök élet és örök boldogságban.” E szavakkal a talmud a zsidóság egyik alapeszméjét fejezi ki, mely egy Deák Ferencz nevének és működésének a halhatatlanságot ezen birodalom zsidópolgártársak emlékezetében örökre biztosítja.” A cikk vége pedig így hangzik: „Francia-, Angol-, Németországban a zsidókérdés megfontoltatott, átgondoltatott a pro és contra megvizsgáltatott és ezen józan uton egy emancipáció létesült, mely az ottani zsidókat háláteljes polgárokká a birodalmak hű fiaivá tette. Deák Ferencz nem talált semmi megfontolni, semmi vizsgálni valót, az ő indítója a közvetlen jogérzet, forró kazaszeretetének sugallata volt és a magyarhoni zsidók egyenjogosítása 400000 lelkesedett hazafit teremtett kik nem csak hű polgárok, hanem azonosnak tudják magukat a hazával. És ez nem az államférfi, nem a politikus, hanem a h a z a f i, a nagyszerű jellem Deák műve.

Deák meghalt és vele több halt meg, mint amennyit szóba foglalhatni. A számtalan gyászczikk, melyeket valamennyi szinezet és párt nyilvános lapjai neki szenteltek a koszorúk halmai, melyek ravatalát körülbástyázzák, nem fejezik ki a veszteséget, melyet az évszázad szenvedett. Mert a nekrologok elhangzanak a koszorúk elhervadnak, a könyvek mind elszikkadnak, emlékszobrok ércből és kőből, melyeket állítandanak számára, ezek is elhamvadnak, ha idejük elérkezik, de egy második Deák Ferencz soká, igen soká nem jön ismét, és ha jön, akkor nagy halottunk emléke csak ujjal fog felvirágozni és egy késő nemzedék fogja fenséges nevét ismét dicsérni, mint mi a kortársakat áldjuk e fájdalomteljes üdvözléssel: Béke porainak, üdvösség a szellemnek!”

— Folyó hó 6-án d. e. 11 órakor Deák Ferencz dicső emlékének tiszteletére a pesti izr. hitközség templomában tartott gyászünnepegy sorrendje volt: 1. Az „Izraelita vallásos énekek” X. száma („Ha az Isten kedvesinket.”) — 2. Gyászbeszéd, tartotta főtit. Dr. Kohn Sámuel hitszónok úr. — 3. Héber ima, szövegét és zenéjét szerző Friedmann Mór főkantor úr. — 4. Gyászkar Bognártól.

Mindennemű tankönyvek

a leggyorsabban és legelőnyösebb feltételek mellett kaphatók

A I G N E R L A J O S

pedagógiai könyvkereskedésében

Budapesten, IV. ker. váci-utca 18. szám

☛ Könyvjegyzék ingyen és bérmentve küldetik. ☛